

Un diccionari «d'a xavo»!

Rafa Roca

El *Diccionari històric del valencià col·loquial*, de Joaquim Martí, és una excel·lent obra lexicogràfica que recull els vocables i les locucions que utilitzaren els escriptors valencians dels segles XVII, XVIII i XIX, i que en determinats casos continuen plenament vigents

■ El professor Joaquim Martí Mestre, especialista en història de la llengua i en lexicografia històrica, acaba de traure a la llum el *Diccionari històric del valencià col·loquial* (Segles XVII, XVIII i XIX), que ha estat editat en la «Biblioteca Lingüística Catalana» de les Publicacions de la Universitat de València. El volum resulta d'una gran utilitat per a conèixer i valorar la llengua que durant aquells segles utilitzaren els autors de sainets, versos, miracles, col·loquis, raonaments i romanços, la coneguda com a «literatura de canya i cordell», durant molts anys rebutjada i uilada de vulgaritzant, dialectal i castellanitzada.

En opinió de l'autor, però, són obres que, com que «tracten de reflectir la llengua parlada, presenten, en general, un lèxic ric i variat, molt sovint pròxim al registre col·loquial.» De fet, la seua intenció ha estat reunir en un volum els mots, les locucions i les accepcions qualificades com a «argot comú»: «és el registre propi de les situacions quotidianes, de l'espontaneïtat, de l'expressivitat i del to informal. És un registre universal, que tenen totes les llengües i que tots els parlants nadius d'un idioma coneixen i són capaços d'activar, independentment dels seus trets socioculturals.» D'aquesta manera, el diccionari sistematitza i recupera el model de llengua que, habitualment, parlaven els nostres avantpassats, un patrimoni cultural al qual no podem ni devem renunciar.

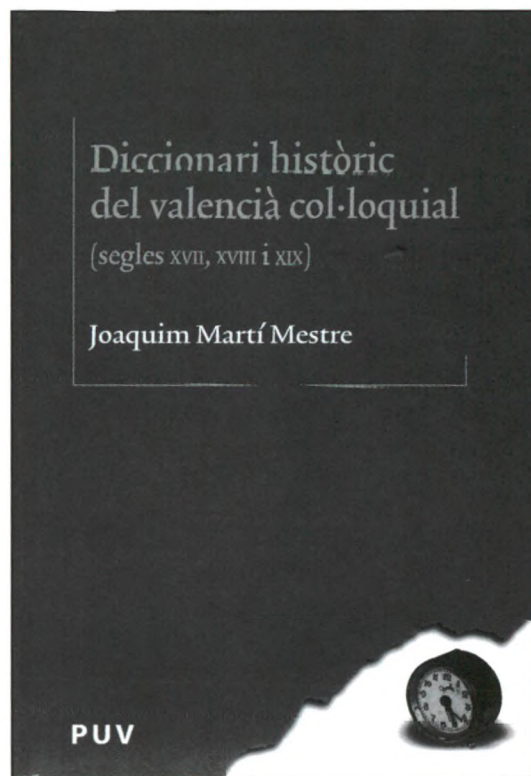
El *Diccionari històric del valencià col·loquial* ve a omplir un buit de la lexicografia catalana, que tradicionalment no ha tingut suficientment en compte els vocables i les expressions de caràcter col·loquial; cosa que ha provocat, sovint, algunes errades. Segons que assegura l'autor, el *Diccionari català-valencià-balear*, d'Antoni M. Alcover i Francesc de Borja Moll, i el *Diccionari etimològic i complementari*, de Joan Coromines, les dues joies lexicogràfiques més prestigioses de la nos-

tra llengua i possiblement de la Romània, «a penes buiden documentació literària valenciana dels segles XVIII i XIX, es fonamenten tan sols en les dades dels diccionaris valencians del XIX (bàsicament Escrig, Escrig-Llombart i Martí Gadea), la qual cosa els fa dubtar, no sempre amb encert, de l'existència real de diversos mots», ja que recelen de la sol·lència d'aquests diccionaris.

Per això el professor Martí ha realitzat una immensa labor de buidatge de tot tipus d'obres literàries, perquè el seu diccionari pugui oferir, a més de les corresponents definicions, exemples documentals de cada accepció, com ara: «pito - a. 'ben plantat, gallard; ple de vitalitat'. "És qu'estic prou arriscat; / prou pito" (Escalante, I, 432)». D'altra banda, cal destacar també les múltiples afinitats lèxiques que l'autor ha trobat entre el vocabulari compilat i diversos llenguatges hispànics, principalment l'aragonés, però també el murcià, l'andalús oriental i els parlars de Conca, Albacete, Navarra i La Rioja; i que, pel que fa als manlleus d'altres llengües, especialment els castellanismes, ha actuat de manera selectiva, evitant els més crus i incloent-hi aquells que per raons formals, estructurals o semàntiques, o simplement per tradició, tenen un major interès per a la llengua.

Finalment, el *Diccionari històric del valencià col·loquial* demostra, també, com de divertit i creatiu és i ha estat sempre el nostre poble, capaç d'atribuir a una paraula com *carabassa* fins a deu accepcions diferents: 'cap'; 'contestació negativa a una petició, especialment a una propo-

sició amorosa'; 'persona curta d'entendiment'; 'mala persona'; 'boig'; 'estúpid'; 'meló roí i, per extensió, persona'... I explica qui són els *ajuntaculs* ('mitjancers de matrimonis'); els *bufacaldos* ('vanitosos, presumptuosos'); els *buidabolses* ('lladres'); els *camanduleros* ('hipòcrites');

les *carraques* ('persones velles i decrepites'); els *gandumbes* ('ganduls'); els *lleplats* ('criats, servents'); els *pelafaves* ('persones no dignes de fe'); els *peneques* ('borratxos'); els *pixavins* ('sobrenom dels habitants de València i Gandia; persones presumides'); les *sangoneres* ('aprofitats, vividors'); els *tracamanderos* ('enredadors, embolicals'); i els *xamarrusquers* ('amics de la gresca'). En definitiva, un diccionari «d'a xavo»! ■